

konference, ale vlastně i v „mezikonferenčním“ přípravném čase pracovalo 25 výzkumných sítí (*research networks*) a 15 výzkumných proudů (*research streams*), v jejichž rámci zaznělo více než tisíc příspěvků.

Konference nesla název „Stárnoucí společnosti, nová sociologie“, přesto nelze hovořit o tom, že by toto téma na konferenci převažovalo. Objevovaly se tam vedle sebe příspěvky v rámci tradičních sociologických odvětví, jako je sociologie umění, sociologie spotřeby, sociologie dětství, sociologie rodiny a intimního života či sociologie sdělovacích prostředků a sociálních hnutí, sociální politiky a sociálních teorií, kromě toho bylo možno zaznamenat také sdělení v rámci sociologických proudů s názvy překvapivými až kuriózními, jako je např. sociologie lásky a nenávisti.

Do nově ustanovené výzkumné sítě Sociologie výchovy bylo přihlášeno 84 příspěvků tématiky dále rozčleněných do dílčích subtémat, jako je např. vzdělávání a práce, mladí lidé v měnící se situaci, etnicita ve vzdělávání a ve školství, mezinárodní srovnávací perspektivy, demokratická výchova – etnografické výzvy, školní klima, bezpečné školy a občanství, další vzdělávání, nerovnosti a stratifikace.

V rámci posledně jmenovaného tématu (nerovnosti a stratifikace) zazněl také jediný český příspěvek v síti Sociologie výchovy, a to text manželů Rabušicových s názvem „Kulturní klima v rodině a funkční gramotnost“.

Tištěným výstupem z této konference je sborník³ všech včas zaslanych abstraktů. Seznam autorů obsahuje celkem 1069 jmen, z nichž u některých jsou uvedeny odkazy až ke čtyřem abstraktům. To vše na 590 stranách.

Faktické údaje a čísla o obou konferencích, které jsem až dosud uváděla, jsou oním prvním pohledem. Ten vcelku jasně naznačuje, že to byly konference různého druhu – tématicky i šíří záběru, odlišného charakteru co do účastníků i nabídky pro ně.

Přesto, podíváme-li se na obě události prizmatem účelů, k nimž by konference měly nebo mohly být vedeny, jak o nich píše Milan Pol (viz pozn. 1), potom lze konstatovat, že obě přinesly, byť každá jiným způsobem a s jinými akcenty, následující:

Byly příležitostí dovědět se o tématech a výzkumných počinech kolegů a konfrontovat s nimi svou vlastní práci (věcný, tématický důvod), byly příležitostí setkat se s dlouholetými kolegy v oboru a seznámit se s novými (sociální důvod), byly příležitostí pro reflexi vlastních aktivit, preferencí metodologických i meritorních, byly příležitostí pro rozvoj oborů (sociologie, pedagogiky) i dílčích tématických orientací v jejich rámci (partnerství rodiny, školy a komunity) a konečků, byly příležitostí i pro tzv. „pracovně-poznávací turistiku“.

Obě konference měly duši, i když každá jinak. Všem stávajícím i potenciálním „konferenčním“ mohu účast na dalších konferenčních setkáních Evropské výzkumné sítě o rodičích ve vzdělávání (ERNAPE) i Evropské sociologické asociace (ESA) v roce 2005 doporučit.

Milada Rabušicová

Dvě výzkumně orientované konference – podobnosti a rozdíly

Léto roku 2003 bylo zarámováno dvěma významnými pedagogickými vědeckými konferencemi. Na přelomu června a července (konkrétně 27. 6. – 1. 7. 2003) se v nizozemském Leidenu konala konference asociace ISATT, v polovině září (17. – 20. 9. 2003) proběhla v Hamburku konference ECER 2003. U těchto konferencí lze nalézt mnohé styčné body a podobnosti. Přesto jsou od sebe tak odlišné, jako se liší Mezinárodní asociace pro studium učitele a výuky (*International Study Association on Teachers and Teaching – ISATT*) od Evropské asociace pedagogického výzkumu (*European Educational Research Association – EERA*).

³ *Ageing Societies, New Sociology. Abstracts. The 6th conference of the European Sociological Association. Murcia, 23/26 September 2003.*

ISATT je asociací se starší tradicí z obou zde zmíněných. Její základ byl položen shodou okolností v Nizozemsku, a to v Tilburgu už v roce 1981 na první z konferencí, které se od té doby realizují vždy po dvou letech. Za dobu existence asociace se konference ISATT vyvinuly v setkání výzkumníků z celého světa a také konference už mnohé země navštívila (minulá se konala v Kanadě, příští bude na Novém Zélandu).

Návrat do Nizozemska po více než dvaceti letech od založení cítil jak výbor asociace, tak i pořadatelé instituce ICLON (*Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing*), která je součástí Leidenské univerzity, jako svého druhu výzvu k rekapitulaci a zároveň k výhledu do budoucna. Proto byla konference pojmenována „Nové směry ve vývoji učitelského pracovního a učebního prostředí“, a nejen proto také mnohé příspěvky usilovale reflektovat učitelskou práci v souladu s dynamickým vývojem společnosti, která učitele a školu obklopuje. (Seznamy účastníků i jejich příspěvků lze nalézt na adrese <http://www.iclon.nl/isatt/>)

Klíčovou událostí každého dne konference byly hlavní referáty. Výběr referujících byl prováděn tak, aby se každý z nich dotkl některého z citlivých bodů, které téma skýtá, zároveň však byl důraz položen na schopnost referujícího zaujmout publikum. Např. Les Ticle (Norwich, Velká Británie) se ve výrazném a následně bohatě veřejně i v kuloárech diskutovaném příspěvku *Třída – učební prostředí pro učitele nebo prostor k ukřižování* vtipně a přitom fundovaně na základě výzkumu vyrovnal s otázkou, zda jsou učitelé intelektuálně schopnými využít své vzdělání k poučení diskusi o tom, co se děje ve školních třídách. John Loughran (Monash University, Austrálie) se ve své řeči *Konstrukce poznání a učení se vyučovat* věnoval otázkám učitelského vzdělávání, Kari Smithová (Oranim, Izrael) rekapitulovala téma evaluace učitele. D. Jean Clandininová z Alberty v Kanadě využila k analýze učitelské profese životních příběhů učitelů. K dalším z vrcholů konference bezesporu patřil příspěvek Freda Korthagena (Utrecht, Nizozemsko) *Praxe, teorie a osobnost v celoživotním profesionálním učení*. Přednášející se pokusil pojmenovat metody, které vedou k efektivnímu rozvoji učitelů, a formuloval podmínky, za kterých k efektivnímu učení dochází. Slovně hříčka *mind the gap* (což znamená mimo jiné varování *pozor, výkop*), kterou Fred Korthagen použil v nárazce na často užívané klišé o propasti (*gap*) mezi teorií a praxí, se stala nedílnou součástí konferenčního diskurzu.

Mezi téměř dvěma stovkami účastníků byla zastoupena i Česká republika. Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně reprezentovali Vlastimil Švec a Štefan Chudý. Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty MU v Brně zastupoval Petr Novotný se dvěma příspěvky: *Na kom stojí kultura české školy* (spoluautory byli Milan Pol, Lenka Hloušková a Jiří Zounek) a *Inovativní učitelé: jak kultura školy pomáhá a škodí*.

Na rozdíl od sice celosvětově se profilující, ale menší a tematicky sevřenější konference ISATT, má Evropská konference pedagogického výzkumu, které se v roce 2003 ujala Hamburkská univerzita ambice pokrývat mnohem širší tematický okruh. Ve čtyřiašedesáti tematických sítích najdeme i výzkum učitelů a učitelského vzdělávání, ale třeba také vzdělávání za pomoci nových technologií (tematické sítě *ICT ve vzdělávání*, *Otevřené a distanční vzdělávání*), otázky vnějších vztahů škol (sítě *Komunity a školy*) a mnohé další (viz webové stránky <http://www.eera.ac.uk/>, kde je také možno nalézt odkazy k některým z textů). Proto i hlavní referáty měly mnohem širší tematický záběr. Sally Brownová z britského Výboru pro ekonomický a sociální výzkum rekapitulovala možnosti měření kvality v pedagogickém výzkumu. Guy Neave z Paříže se věnoval otázkám vlivu hlavních partnerů, zřizovatelů a komunit na fungování škol. Wilfreid Bos a Knut Schwippert (oba z pořadajících institucí) kriticky komentovali „užívání a zneužívání“ komparativních výzkumů výkonů studentů v různých zemích.

Téměř tisícovka účastníků (nejen z evropských zemí, jak by název konference napovídala), se rozptýlila do 24 sekcí rozmístěných po celém univerzitním kampusu. V rámci tří z nich zazněly i příspěvky z České republiky, konkrétně od pracovníků Ústavu pedagogických věd FF MU v Brně. Klára Šedřová prezentovala v sekci *Komunity a jejich školy* příspěvek *Otevřenost škol vůči rodičům: případ České republiky* (dalšími autory byli Vlastimil Čiháček, Milada Rabušicová a Kateřina Trnková). Petr Novotný přednesl příspěvek *Inovativní učitelé v české škole – kdo jsou a jakou*

roli hraji v zavádění změn a dále kolektivní příspěvek (spoluautoři Milan Pol, Lenka Hloušková, Jiří Zounek) *Kultura učení a vyučování v dnešní české škole*.

Obě zmíněné konference, časově a geograficky nepříliš vzdálené, se v mnoha věcech podobaly, ale také se lišily. Podobaly se v tom, že na obou převažovaly příspěvky výzkumného charakteru, lišily se nejen v tom nejviditelnějším, tedy v počtech účastníků. Lišily se i v přístupu expertů ze země pořádatelů instituce. Zatímco nizozemští experti využili Leidenské konference k vysoké a aktivní účasti, stopa, kterou zanechali odborníci z Německa na konferenci hamburbské byla poněkud nevýrazná co do počtu účastníků. Nahrazovali to však kvalitou, neboť příspěvky německých expertů byly často metodologicky výše než je obvyklý konferenční standard, pracovaly s velkými vzorky a ukázkově vytěžily nasbíraná data. Takový byl například příspěvek Heinze Guntera Holtappelse z univerzity v Dortmundu o organizační kultuře ve škole, nebo Daniela Ulber z Berlína o efektivitě situačního učení.

Sympatickým styčným bodem byla vcelku kvalitní organizace obou konferencí. V případě konference ECER to vůbec nebylo snadné už vzhledem k potřebě umístit značné množství sekcí a výzkumníků do přece jen limitovaných prostor univerzity. Ještě lépe se s úkoly spojenými s organizací vyrovnali organizátoři konference ISATT, kde se podařilo dosáhnout na konferencích tak vzácného souladu mezi přesností a flexibilitou organizace.

K sympatickým rysům obou konferencí patří také péče o dorůstající výzkumníky na „předkonferencích“ pro doktorandy i mezinárodní dosah konferencí: na obou bylo možno setkat se se zástupci Hong-kongu či Indie, na ECER dorazili i reprezentanti Latinské Ameriky, na ISATT zase přijeli zástupci „černého kontinentu“.

O to více překvapuje malý zájem výzkumníků z České republiky o tento druh konferencí. Skepse k mezinárodním událostem tohoto typu dokonce čas od času proskočí diskusemi na fórech České asociace pedagogického výzkumu. Přímá konfrontace výzkumníků a výsledků jejich práce je však podle mého názoru naprosto nezbytná pro rozvoj pedagogických věd v českých zemích. Skepsi si snad mohou dovolit Britové, kteří mají svou poměrně prestižní národní konferenci pedagogického výzkumu, kterou dokonce někdy nasazují do stejného termínu, kdy se koná konference evropská (např. v roce 2002). Mnohé malé národy se ale přfležitosti chápou podstatně usilovněji než Češi, takže co do počtu účastníků byla Česká republika překonána na oboru konferencích např. Slovinci nebo výzkumníky z pobaltských republik. Šanci tento obrázek změnit bude mít česká obec výzkumnická zase v září 2004, kdy se konference koná v řeckém Rethymnonu na ostrově Kréta.

Petr Novotný

10. ročník ENIRDEM

Konference – další přátelské, ale i odborné setkání

25. až 28. září 2003 proběhla další ze série každoročních konferencí mezinárodní sítě ENIRDEM (*European Network for Improving Research and Development in Educational Management*). ENIRDEM je vcelku neformálním seskupením lidí, kteří se znají v mnoha případech již zhruba desetiletí a jsou schopní a ochotní spolu ohleduplně, účinně a mnohostranně spolupracovat, od prosté výměny zkušeností až po společné snahy v řadě zajímavých výzkumných a rozvojových projektů – zejména v oboru školský management. Doklady o spolupráci těchto výzkumníků, teoretiků, školských politiků, lídrů škol a dalších aktérů světa řízení ve vzdělávání jsou za desetiletí existence sítě velmi početné. Některé z nich přinášejí i elektronicky vydávané informace o síti, včetně obvykle dvakrát ročně vydávaného časopisu (<http://htk.tpu.ee:8080/ENIRDEM>).

Hostiteli konference byli tentokrát kolegové z řízkých vzdělávacích institucí, mezi nimiž hrála prim univerzita příkladně podporovaná v této roli lotyšským Ministerstvem školství. V Rize se sešlo několik desítek členů sítě a snad díky geografickému umístění konference měli mezi nimi